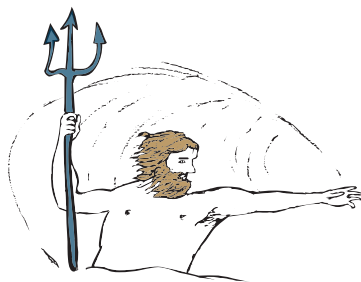

I
*Los mitos: su esencia y recorrido a
través de los tiempos*

Οι μύθοι: η ουσία και η πορεία τους στο πέρασμα των καιρών

¿Qué son los mitos?

En cada lugar, en cada rincón de la tierra surgen historias, relatos locales, narraciones de lo que acontece o de cómo un grupo humano se explica y le da sentido a un acontecer. Narraciones del presente o del pasado reciente, conectadas por una hebra inmaterial a un pasado remoto, un pasado que comienza con los orígenes de la existencia. A través de estas narraciones las culturas pueden explicarse el *cómo* y el *para qué* del funcionamiento del Universo.

Ciertos relatos que atraviesan lo individual –aquello que es de interés exclusivamente personal–, y que sobreviven al paso del tiempo, se hacen mito, es decir, se hacen portavoces del hilo esencial de lo humano.

Todos tenemos una voz única y propia, pero también compartimos un tejido de relatos que trasciende nuestra propia historia. Este relato, compuesto por el relato de muchos, conforma una base simbólica sobre la que se van tejiendo las diferentes vidas, urdiendo las múltiples tramas del mito.

¿Por qué los mitos? ¿Qué son los mitos? La evidencia que encontramos en la literatura y en los medios de comunicación da cuenta de cómo el mito se ha definido en estos últimos

Τι είναι οι μύθοι;

Σε κάθε τόπο, σε κάθε γωνιά της γης αναδύονται ιστορίες, τοπικές διηγήσεις, αφηγήσεις του τι συμβαίνει και του πώς μία ομάδα ανθρώπων εξηγεί και δίνει νόημα σε ένα συμβάν. Αφηγήσεις του τώρα και του κοντινού παρελθόντος, συνδέονται με μια άυλη κλωστή του χθες, με ένα παρελθόν που ξεκινά από τις αρχές της ύπαρξης. Μέσω αυτών των αφηγήσεων, οι πολιτισμοί μπορούν να εξηγήσουν το πώς και για ποιο λόγο λειτουργεί το Σύμπαν.

Συγκεκριμένες αφηγήσεις ξεπερνούν το ατομικό –αυτό που είναι αποκλειστικά προσωπικού ενδιαφέροντος– και επιβιώνουν με το πέρασμα των καιρών, γίνονται μύθος, δηλαδή, φορείς του ουσιαστικού μίτου του ανθρώπου.

Όλοι μας έχουμε μια μοναδική και ιδιαίτερη φωνή, αλλά μοιραζόμαστε και ένα πλέγμα διηγήσεων, που ξεδιπλώνονται σαν δική μας ιστορία. Αυτή η διήγηση, σύνθεση πολλών αφηγήσεων αποτελεί μία συμβολική βάση πάνω στην οποία πλέκονται οι διαφορετικές ζωές, υφαίνοντας τις πολλαπλές πλοκές του μύθου.

Γιατί οι μύθοι; Τι είναι οι μύθοι; Οι μαρτυρίες που βρίσκουμε στη λογοτεχνία και στα μέσα επικοινωνίας, μας κάνει να συμπεράνουμε το πώς ο μύθος έχει οριστεί τα τελευταία χρόνια ως

tiempos como ficción, como un relato de lo iluso o sin sentido. Esto, como veremos a continuación, es un equívoco, pero lo más preocupante es que en la medida en que ha ido transcurriendo la Historia de la humanidad y hemos ido avanzando hacia la era del “desarrollo”, nos hemos olvidado de nutrirnos de lo más verdadero y esencial de los relatos colectivos o mitos; nos hemos alejado de la sabiduría que nos dejaron los antepasados a través de sus brillantes narraciones. Hoy en día, incluso no reconocemos o no recordamos muchas veces cuáles son los mitos que sustentan nuestra propia cultura.

Al ser el mito una narración de los hechos más importantes de nuestra existencia aquí en la Tierra, podemos aseverar que el mito es la representación de lo esencial del ser humano, porque es la representación y narración de lo humano expresadas en la gran naturaleza de acontecimientos exteriores. Es lo que identifica a un grupo cultural y, a su vez, lo que lo diferencia de otro; es lo que cambia de tiempo en tiempo y también lo que permanece. Es la forma de comprender las constantes variaciones del Universo, el devenir de las matrices que permiten continuar el ciclo de la vida y las civilizaciones.

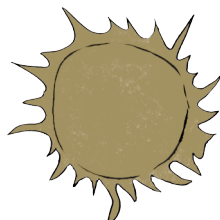
El mito es la narración de una historia sagrada y por eso es siempre verdad, no ficción. Al leer, escuchar o recitar los sucesos de las más sobresalientes historias, sagas, epopeyas y relatos mitológicos, más que hacer un viaje al pasado estamos realizando un viaje hacia la esencia, al centro de nuestra vida como seres humanos.

φαντασία, ως μια διήγηση χωρίς ουσία ή νόημα. Αυτό, όπως θα δούμε στη συνέχεια, είναι μία λανθασμένη εντύπωση, όμως το πιο ανησυχητικό είναι ότι κατά τη διάρκεια της ιστορίας της ανθρωπότητας, διανύοντας μια εποχή ανάπτυξης, έχουμε ξεχάσει την «τροφή» που μας δίνουν οι πιο αληθινές και ουσιώδεις συλλογικές αφηγήσεις ή μύθοι. Έχουμε απομακρυνθεί από τη σοφία, που μας έχουν αφήσει οι παλαιότεροι με τις λαμπρές διηγήσεις τους. Εξάλλου, σήμερα πια, δεν αναγνωρίζουμε ή δε θυμόμαστε πολλές φορές ποιοι είναι οι μύθοι που συντηρούν τον πολιτισμό μας.

Με το να είναι ο μύθος μία αφήγηση των πιο σημαντικών γεγονότων της ύπαρξης μας πάνω στη Γη, μπορούμε να πούμε ότι ο μύθος αντιπροσωπεύει την ουσία του ανθρώπου, καθώς είναι η εκπροσώπηση και η αφήγηση του ανθρωπίνου, όπως εκφράζεται σε όσα συμβαίνουν στο μεγαλείο της φύσης. Είναι αυτό που χαρακτηρίζει μια ομάδα ανθρώπων και παράλληλα τη διαφοροποιεί από μία άλλη. Είναι αυτό που αλλάζει χρόνο με το χρόνο αλλά και αυτό που παραμένει. Είναι το μέσο για να κατανοήσεις τις διαρκείς μεταβολές του Σύμπαντος, την προέλευση των πηγών, που επιτρέπουν να συνεχίσει ο κύκλος της ζωής και των πολιτισμών.

Ο μύθος είναι η αφήγηση μιας ιερής ιστορίας και γι' αυτό ο μύθος είναι πάντα αλήθεια, όχι φαντασία. Με το να διαβάζουμε, να ακούμε ή να απαγγέλουμε τα γεγονότα εντυπωσιακών ιστοριών, με τα μυθιστορήματα, τα έπη και τα μυθολογικά διηγήματα, πέρα από ένα ταξίδι στο παρελθόν, πραγματοποιούμε ένα ταξίδι στην ουσία, στο κέντρο της ανθρωπίνης ζωής μας.

Los mitos como respuesta a las interrogantes del Universo

Desde siempre el hombre y la mujer se han preocupado de lograr entender la importancia del ciclo de la naturaleza y sus fases, de averiguar cuáles son sus momentos claves, dónde se marcan las etapas dentro del ciclo del sol, la luna, el mar y la naturaleza toda. Esto que le sucede al mundo exterior –es decir, al sol, a la luna, al agua, a las estrellas, a los árboles, a las siembras y a las estaciones del año– es asombrosamente parecido a lo que nos pasa a cada uno de nosotros a lo largo del desarrollo de nuestras vidas. Así, igual como sucede en la naturaleza, nuestro desarrollo y crecimiento se van dando a través de ciclos o etapas. Estos ciclos explican cuatro aspectos de nuestro desarrollo integral: el *desarrollo cognitivo* o lo que aprendemos y el cómo aprendemos; el *desarrollo emotivo* o la evolución de lo que sentimos; el *desarrollo social* o las relaciones con los otros, y el *desarrollo espiritual* o la evolución de nuestro espíritu y sentido de trascendencia a miradas más amplias.

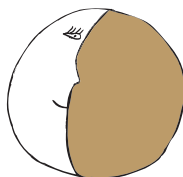
Según lo que nos enseña la neuropsicología, hasta los ocho meses de vida todo ser humano puede llegar a sentir intensa desesperación si no está cerca su madre, padre, hermana, nana, abuela o alguien más que amorosamente lo arrope y alimente. A esta persona que

Οι μύθοι ως απάντηση στα ερωτήματα του σύμπαντος

Ανέκαθεν ο άντρας και η γυναίκα χαρακτηρίζονταν για τις προσπάθειές τους να κατανοήσουν τον κύκλο της Φύσης και των φάσεών της και να καταλάβουν ποιες είναι οι στιγμές –κλειδιά της, όπου εντοπίζονται τα στάδια του κύκλου του ήλιου, του φεγγαριού, της θάλασσας και όλης της Φύσης. Αυτό που συμβαίνει στον εξωτερικό κόσμο – δηλαδή, στον ήλιο, στο φεγγάρι, στο νερό, στα άστρα, στα δέντρα, στη σπορά και στις εποχές του χρόνου – μοιάζει με αυτό που συμβαίνει σε καθένα από έμας τους ίδιους κατά τη διάρκεια της ζωής μας. Ακριβώς όπως συμβαίνει στη Φύση, η ανάπτυξη και το μεγάλωμά μας πραγματοποιείται με κύκλους ή στάδια. Αυτοί οι κύκλοι εξηγούν τέσσερις εκφάνσεις της ολοκληρωμένης μας ανάπτυξης: τη γνωστική ανάπτυξη ή αυτό που μαθαίνουμε και το πώς το μαθαίνουμε, τη συναισθηματική ανάπτυξη, ή την εξέλιξη αυτού που αισθανόμαστε, την κοινωνική ανάπτυξη ή τις σχέσεις μας με τους άλλους και την πνευματική ανάπτυξη ή την εξέλιξη του πνεύματός μας και τη διεύρυνση των οριζόντων μας.

Σύμφωνα με όσα μας διδάσκει η νευροψυχολογία, τους πρώτους οκτώ μήνες της ζωής μας, κάθε ανθρώπινο όν μπορεί να αισθανθεί έντονη απελπισία, εάν δεν βρίσκεται κοντά στη μητέρα, πατέρα, αδερφή, τροφό, γιαγιά ή κάποιον που να το περιβάλλει με αγάπη και να το θρέφει. Αυτό το άτομο που

vela por nosotros la queremos prácticamente encima de nuestras necesidades de alimentación y cuidado... hasta que llega el momento en que logramos comprender que aquel ente nutricional está igualmente ahí, aunque no lo veamos y no lo sintamos en ese momento inmediato.

Así como aprendemos de los ciclos domésticos, aprendemos de los ciclos diarios del sol, del ritmo de los veintiocho días de la luna, de altas y bajas mareas del océano, de la secuencia de acontecimientos que se suceden unos a otros hasta cumplirse el recorrido total. Esta vuelta completa da cuenta de nuestro ritmo de vida personal: cómo suceden aquí en “mi vida” los acontecimientos de la naturaleza, día a día, mes a mes, pasando por las diversas estaciones del año... hasta concluir un año entero. Incluso en nuestras propias biografías podemos reconocer, al igual como lo hacemos en el medio ambiente, grandes ciclos al interior de ésta, como nacimiento, infancia, adolescencia, adultez y muerte.

Estos mismos sucesos que nos preocupan actualmente a nosotros, preocupaban al hombre y a la mujer ancestrales, que formaban parte de esas antiguas y lejanas civilizaciones... En aquellos tiempos la pregunta que se hacían era más o menos así: “¿Qué sucedería si desaparece el grandioso astro que nos calienta y nutre?”.

μεριμνά για εμάς, το αγαπάμε κυρίως σε σχέση με τις ανάγκες διατροφής και φροντίδας... μέχρι τη στιγμή που κατανοούμε ότι αυτή η οντότητα είναι εξίσου εκεί μαζί μας, ακόμα και όταν δεν την βλέπουμε ή δεν την αισθανόμαστε κοντά μας άμεσα εκείνη την στιγμή.

Ακριβώς όπως μαθαίνουμε τους οικείους μας κύκλους, έτσι μαθαίνουμε και τους καθημερινούς κύκλους του ηλίου, του ρυθμού των είκοσι οκτώ ημερών του φεγγαριού, της παλλίρροιας-άμπωτης του ωκεανού, της αλληλουχίας όλων όσων συμβαίνουν γύρω μας, μέχρι να ολοκληρωθεί η πορεία στο σύνολο της. Αυτός ο ολοκληρωμένος γύρος κάνει αντιληπτό το ρυθμό της δικής μας προσωπικής ζωής: πώς επηρεάζουν τη ζωή μου τα συμβάντα της φύσης, μέρα με τη μέρα, μήνα με το μήνα, με το περάσμα των διαφόρων εποχών του έτους... μέχρι να ολοκληρωθεί ένας χρόνος. Μάλιστα, στις δικές μας ζωές μπορούμε να αναγνωρίσουμε, ακριβώς όπως κάνουμε για το περιβάλλον, τις σπουδαίες φάσεις μέσα σε αυτήν, όπως είναι η γέννηση, η παιδική ηλικία, η εφηβεία, η ενηλικίωση και ο θάνατος.

Αυτά τα ίδια γεγονότα που μας κάνουν να αναρωτιόμαστε, απασχολούσαν και τους προπάτορες μας, αποτελώντας μέρος εκείνων των αρχαίων και μακρινών πολιτισμών... σε εκείνους τους καιρούς, το ερώτημα που έθεταν ήταν περίπου το εξής: Τι θα συνέβαινε, αν εξαφανιζόταν το μέγα εκείνο άστρο που μας ζεσταίνει και μας θρέφει;

Podemos decir que existe, entonces, para la mente y alma humana, una noche primera, larga y oscura. En medio de esta noche tememos que no vuelva a aparecer, o que se aleje gradualmente, quien nos alumbra... y esto es efectivamente lo que sucede, tal como más tememos. Una vez transcurrido el verano, el Sol se aleja cada día un poco más, constatando que hay noches muy largas, incluso una que se nos hace interminable. Ésta es la que marca el hito del ciclo solar... A continuación notamos que después de esa noche, la más larga y oscura, cada noche siguiente será un poco más corta, hasta que maravillosamente estalla en luz el día, en solsticio de verano, y su noche es la más corta del año y su día el más largo.

Se ha cumplido un ciclo.

Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι υπάρχει για το μυαλό και την ανθρώπινη ψυχή, μία πρώτη νύχτα, μεγάλη σε διάρκεια και σκοτεινή. Στο μέσο αυτής της νύχτας φοβόμαστε ότι δε θα ξαναφανεί ή θα απομακρυνθεί βαθμιαία, αυτός που μας φωτίζει... και αυτό είναι που πραγματικά συμβαίνει, ακριβώς όπως φοβόμαστε. Όταν τελειώνει το καλοκαίρι, ο ήλιος απομακρύνεται κάθε μέρα λίγο – λίγο, διαπιστώνοντας ότι υπάρχουν νύχτες πιο μεγάλες, και μάλιστα μία που την αισθανόμαστε ατέρμονη. Αυτή είναι που σημαδεύει το μίτο της ηλιακής φάσης... Στη συνέχεια αντιλαμβανόμαστε ότι μετά από αυτή τη νύχτα, την πιο μεγάλη και πιο σκοτεινή, κάθε νύχτα θα είναι λίγο πιο σύντομη, μέχρι που εκ θαύματος λάμπει με φως η ημέρα, στο ηλιοστάσιο του καλοκαιριού και η νύχτα της είναι η πιο σύντομη στο χρόνο και η ημέρα της η μεγαλύτερη σε διάρκεια. Είναι τότε λοιπόν που έχει ολοκληρωθεί ένας κύκλος.

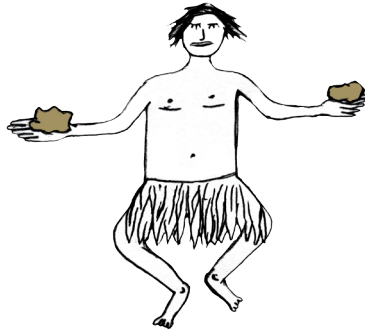
El antiguo gesto de narrar mitos para así comprender lo que nos sucede

Son muchas y diversas las explicaciones culturales del porqué la humanidad ha acostumbrado relatar historias a través del tiempo, sin importar las diferencias que existen en la enorme gama de culturas, entre sus costumbres y sus hábitos cotidianos... Esta fascinante coincidencia se explica porque es en ese gesto de narrar el acontecer del Cosmos en donde ligamos a nuestras necesidades humanas los hechos que suceden en el Universo grandioso de elementos naturales que nos rodea... Es aquí donde surge el mito como una narración colectiva, que explica, al igual como lo hace un mapa, las cambiantes ubicaciones dentro del gran territorio llamado mundo o *kosmos*, en griego. Con esta explicación se comprende al fin lo que nos sucede, porque se teje entre todos una ilustración acerca del “gran orden de las cosas”, las que tenderán a darse de forma parecida, cada vez que comienza un nuevo ciclo, es decir, cada vez que hay Año Nuevo, luna nueva, que hay marea alta o baja; todo tenderá a dar una vuelta completa.

Η αρχαία συνήθεια της αφήγησης μύθων για την κατανόηση αυτών που μας συμβαίνουν

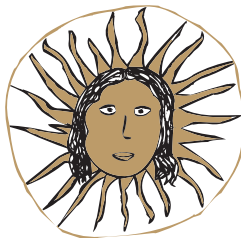
Είναι πολλές και ποικίλες οι πολιτιστικές επεξηγήσεις, του γιατί η ανθρωπότητα έχει συνηθίσει στο πέρασμα του χρόνου να αφηγείται ιστορίες, χωρίς να έχουν σημασία οι διαφορές που υπάρχουν στο μεγάλο φάσμα των πολιτισμών, των παραδόσεων και των καθημερινών τους συνηθειών... Αυτή η εντυπωσιακή σύμπτωση εξηγείται γιατί είναι μέσα σε εκείνη την αφηγηματική έκφραση όλων όσων συμβαίνουν στον Κόσμο, όπου συνδέουμε τις δικές μας ανθρώπινες ανάγκες με τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στο μεγαλειώδες Σύμπαν των φυσικών στοιχείων που μας περιβάλλει... Είναι σε αυτό το σημείο όπου αναδύεται ο μύθος ως μια συλλογική αφήγηση, που εξηγεί, ακριβώς όπως το κάνει ένας χάρτης, τις εναλλασσόμενες τοποθεσίες μέσα στο μεγάλο εδαφικό χώρο που ονομάζεται στα ελληνικά Κόσμος. Με αυτήν την εξήγηση γίνεται τελικά κατανοητό αυτό που μας συμβαίνει, γιατί, μεταξύ άλλων, πλέκεται μία απεικόνιση σχετική με την τάξη των πραγμάτων, τα οποία εμφανίζονται με παρόμοια μορφή, κάθε φορά που ξεκινά ένας νέος κύκλος, δηλαδή, κάθε φορά που έχουμε Νέο Έτος, νέο φεγγάρι, παλλίρροια ή άμπωτις. Όλα έχουν την τάση να κάνουν έναν ολοκληρωμένο γύρο.

Gracias a esta rigurosa secuencia rítmica de momentos medioambientales, se narran los primeros mitos. Sus representaciones fantásticas y verdaderas a la vez explican y tranquilizan nuestra comprensión sobre los grandes misterios que nos rodean. Aquí es cuando nuestra mente y nuestro corazón se calman ante el susto de haber evidenciado, por ejemplo, que tuvimos un sol radiante ayer, el que me permitió no pasar frío y tener buena visibilidad para ver y jugar en las praderas o en mi barrio en medio de la ciudad; hoy, en cambio, ese sol está más débil, incluso amenaza con ser poco eficaz como para darme el sustento de calor que necesito este invierno. Ahí es cuando me pregunto qué sería de mí si ese sol radiante y poderoso ya nunca más volviera en su esplendor de otrora... Hasta que me respondo con el mito, una narración que da cuenta de mi verdad, de cómo mi grupo cultural y yo nos explicamos los movimientos y los sucesos diarios.

Χάρη σε αυτήν την ρυθμική, αδιάλλακτη αλληλουχία των περιβαντολογικών στιγμών, γεννιούνται οι πρώτοι μύθοι. Οι φανταστικές και πραγματικές απεικονίσεις τους μας εξηγούν και μας καθησυχάζουν, κάνοντάς μας να κατανοήσουμε τα μεγάλα μυστήρια που μας περιβάλλουν. Είναι εκεί που το μυαλό και η καρδιά μας ανακουφίζονται από το φόβο ότι, για παράδειγμα χθες ο ακτινοβόλος ήλιος μας επέτρεψε να μην νιώθουμε κρύο και να έχουμε μία πολύ καλή όραση για να δούμε και να παίξουμε στα λιβάδια ή στη γειτονιά μας μέσα στην πόλη. Σήμερα, αντιθέτως, ο ίδιος ήλιος είναι πιο αδύναμος, μάλιστα τείνει να είναι λιγότερο ικανός να μας δώσει τη ζεστασιά που χρειαζόμαστε για αυτόν το χειμώνα. Είναι τότε που αναρωτιόμαστε τι θα απογινόμασταν, αν αυτός ο ακτινοβόλος και δυνατός ήλιος δεν θα ξανάβρυσκε ποτέ πια το μεγαλείο του... μέχρι που έρχεται να μας το εξηγήσει ο μύθος, μια αφήγηση που μας κάνει να συνειδητοποιήσουμε την πραγματικότητά μας, το πώς μαζί με την πολιτιστική μας ομάδα εξηγούμε τις κινήσεις και τα καθημερινά συμβάντα.

Distintos nombres para un mismo mito

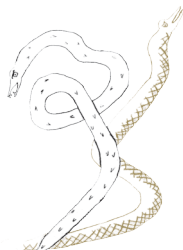

El sol, la luna y prácticamente todos los elementos del Universo, toman distintos nombres dependiendo del lugar de origen de los diversos mitos de todos los tiempos. Hace seis mil años, en Sumeria, el sol era representado por *Shamash*; luego, en Babilonia, por *Marduc*; en Egipto, por *Horus* y, en ciertas locaciones, por *Ra* y *Amon-Ra*; en Grecia antigua, por *Helio*, para después ser *Apolo* su representante, y en la antigua Roma, por *Febo*. En quechua y aymara (Perú, Bolivia y norte de Chile), se conoce al sol como *Inti*; en mapudungun es *Antu*; en lengua aonikenk, propia de los tehuelches de la Patagonia, es *Xaleshen*, y para los selk'nam, de Tierra del Fuego, era *Kran*. Los nombres dados al sol pueden ser distintos, pero lo que todas estas culturas tienen en común es que han buscado dar cuenta del mismo astro utilizando narraciones muy diversas. Todos los mitos referentes al sol apuntan a un mismo motivo humano: *su luz y calor sobre nosotros con el fin de hacer referencia a la lucidez y claridad de conciencia, la que nos lleva a ser seres humanos iluminados.*

Διαφορετικά ονόματα για έναν ίδιο μύθο

Ο ήλιος, το φεγγάρι και βασικά όλα τα στοιχεία του Σύμπαντος, παίρνουν διαφορετικά ονόματα, ανάλογα με τον τόπο προέλευσης των διαφορετικών μύθων όλων των καιρών. Πριν 6.000 χρόνια, στη Σουμερία, ο ήλιος αντιπροσωπευόταν από τον Shamash, έπειτα στη Βαβυλωνία από τον Marduc, στην Αίγυπτο από τον Horus, σε κάποιες περιοχές από τον Ra και Amon-Ra, στην αρχαία Ελλάδα από τον Ήλιο, για να εκπροσωπηθεί αργότερα από τον Απόλλωνα, και στην αρχαία Ρώμη, από τον Φοίβο. Στους πολιτισμούς quechua και aymara (Περου, Βολιβία και Βόρεια Χιλή), ο ήλιος είναι γνωστός ως Inti. Στη γλώσσα mapudungun είναι Antu, στη γλώσσα aonikenk, των Tehuelches της Παταγονίας, είναι Xaleshen, και για τους selk'nam, της Γης του Πυρός είναι ο Kran. Τα ονόματα που δίνονται στον ήλιο μπορεί να είναι διαφορετικά, αλλά αυτό που όλοι οι πολιτισμοί έχουν κοινό, είναι η αναζήτησή τους να κατανοήσουν τον ίδιο αστερισμό, χρησιμοποιώντας διάφορες αφηγήσεις. Όλοι οι μύθοι σχετικοί με τον ήλιο βασίζονται στο ίδιο ανθρώπινο μοτίβο: στο φως και τη ζέση που ασκεί πάνω μας, κάνοντας αναφορά στη διάνγεια και τη διαφάνεια της συνείδησης, που μας κάνει ανθρώπους φωτισμένους.

Mitos de Origen o mitos Cosmogónicos

El Mito de Origen o Mito Cosmogónico es aquel que narra el génesis, el origen del mundo, del Universo, del Cosmos, y en su versión personal, “mi” mundo, el nuestro, el de esta localidad tan especial que “por gracia”, viene a ser *el centro del mundo*, de mi mundo. El Mito Cosmogónico existe a partir del momento en que hay una narración sagrada que explica el primer día de la Creación y, con ella, sus elementos esenciales como el sol, la luna, la vegetación, el ser humano, el orden y ritmo de los eventos vistos desde mi pequeño mundo. Se atiende con cuidado a cómo las sucesivas etapas de un determinado hecho, como, por ejemplo, el ciclo del Sol o de la Luna, se darán magistralmente coordinados de la misma manera una próxima vez.

Μύθοι για την αρχή του κόσμου – Κοσμογονία

Ο μύθος για την αρχή του κόσμου ή η Κοσμογονία είναι αυτός που διηγείται τη γέννηση, την αρχή του κόσμου, του Σύμπαντος... και στην προσωπική του εκδοχή, ο κόσμος «μου», μας, ο τόσο ξεχωριστός, που ευτυχώς γίνεται το κέντρο του κόσμου, του δικού μου κόσμου. Η Κοσμογονία υπάρχει από τη στιγμή που μία ιερή αφήγηση εξηγεί την πρώτη ημέρα της Δημιουργίας και μαζί με αυτήν τα ουσιώδη στοιχεία της όπως ο ήλιος, το φεγγάρι, η βλάστηση, ο άνθρωπος, η τάξη και ο ρυθμός των ορατών εκδηλώσεων του μικρού μου κόσμου. Ξεδιπλώνεται με προσοχή το πώς οι διαδοχικές φάσεις ενός ορισμένου γεγονότος, όπως για παράδειγμα ο κύκλος του ήλιου ή του φεγγαριού, θα συντονιστεί μεγαλειωδώς με τον ίδιο τρόπο μία επόμενη φορά.

La importancia del mito en Sumeria, Babilonia, Egipto y Grecia

Como hemos visto, el primer mito que surge dentro de una determinada cultura es el Mito Cosmogónico. En las más antiguas versiones de fiestas culturales, a modo de rito, se narra justamente el origen del mundo, el origen del ciclo y sus fases, ese gran Año Nuevo, ese celebrar el ciclo cumplido que nos permite en su día número uno volver a aquel *Primer Día*. Se trata incluso de no hacer de él una metáfora o pretender “como si” estuviéramos en ese primer día, sino que mágica y ciertamente volver al origen mediante el ritual.

Es sorprendente constatar que la fiesta de Año Nuevo en la antigua Babilonia consistiera efectivamente en repetir o recitar en alta voz y de manera colectiva el *Poema de Creación*, titulado *Enumaelish* (“*Cuando Arriba*”).

Si seis mil años atrás encontramos en Sumeria los primeros mitos conocidos de toda civilización –es decir, los que ahora podemos investigar, conocer, recordar–, en la Babilonia de cuatro mil quinientos años atrás aprendimos sobre la puesta en marcha del ritual en sí y, a gran escala, de la representación del mito con su actuación o vivificación, que es el rito.

En definitiva, el rito es el mito vivo. La representación cíclica del mito.

Η σημασία του μύθου στη Σουμερία, Βαβυλωνία, Αίγυπτο και Ελλάδα

Όπως έχουμε δει, ο πρώτος μύθος που γεννιέται μέσα σε έναν ορισμένο πολιτισμό, είναι ο Κοσμογονικός Μύθος. Στις πιο αρχαίες εκδοχές πολιτιστικών εορτασμών, τύπου ιεροτελεστίας, γίνεται ακριβώς αφήγηση για την αρχή του κόσμου, την αρχή του κύκλου και των φάσεών του, εκείνου του σπουδαίου νέου έτους, του εορτασμού του ολοκληρωμένου εκείνου κύκλου που μας επιτρέπει κατά την ημέρα αριθμό ένα να επιστρέψουμε σε εκείνην την “Πρώτη Ημέρα”. Έχει να κάνει μάλιστα με το να μην το δούμε ως μεταφορά ή να προσποιηθούμε ότι «δήθεν» βρισκόμαστε στην πρώτη αυτή ημέρα, αλλά ως δια μαγείας και με σιγουριά να έχουμε επιστρέψει στην αρχή μέσω της τελετής.

Είναι δε εκπληκτική η διαπίστωση ότι ο εορτασμός του Νέου Έτους στη Βαβυλωνία συνέπιπτε με την επανάληψη της απαγγελίας με δυνατή και με μία φωνή συλλογικά το Ποίημα της Δημιουργίας με τον τίτλο *Enumaelish* (“Ως άνωθεν”).

Εάν έξι χιλιάδες χρόνια πριν βρίσκουμε στη Σουμερία τους πρώτους γνωστούς μύθους του πολιτισμού –δηλαδή αυτούς που τώρα ερευνούμε, γνωρίζουμε, θυμόμαστε– στη Βαβυλωνία, τεσερισιάμισυ χιλιάδες χρόνια πριν, μαθαίνουμε για την εφαρμογή τους σε μορφή τελετουργική και κυρίως στην απεικόνιση του μύθου με ζωντανή αναπαράσταση, μέσω της ιεροτελεστίας.

Αναμφίβολα, η ιεροτελεστία είναι ο ζωντανός μύθος. Η κυκλική απεικόνιση του μύθου.

La gran importancia dada al rito permitió no sólo un avance religioso y sociológico a su pueblo, sino también fue una gran herramienta política; todo edificio, pueblo o lugar público que se fundaba en Babilonia iba precedido por el *Mito de la Creación*, el que se recitaba por todos los presentes. Así, esta civilización llegó a convertirse en una gran potencia mediante el constante recuerdo de lo que conformaba lo divino y grandioso para su grupo cultural.

Avanzando en la historia, nos encontramos con que hace cuatro mil ochocientos años atrás, con la unificación del Alto y el Bajo Egipto, mil años atestiguada por la representación de la paleta de Narmer (2.800 a. de C.), este pueblo se afianzó como nación, integró conocimientos provenientes también de otras tierras como Sumeria y Babilonia, y creó su propia identidad religiosa, cultural y mitológica. Este pueblo creyó en el impacto del rito, el que llegó a significar en la vida del hombre y de la mujer egipcios el gran viaje inspirado por la *Divina Maat* –o la conciencia cósmica– junto a la conciencia personal... Todo esto con el único objetivo de lograr la transformación del ser humano en su viaje al otro mundo, después de la muerte. Entonces, mediante el proceso de transformación de *vida-muerte-vida*, llamado también por ellos *Nacimiento del Día*, se daba cuenta de Kepri, el Sol naciente.

Cada día era más bello y esplendoroso que el anterior, ya que se sobreponía a su propia muerte.

Αυτή η εκπροσώπηση επέτρεψε όχι μόνο μία θρησκευτική και κοινωνιολογική πρόοδο του λαού, αλλά αποτέλεσε και ένα μεγάλο πολιτικό εργαλείο. Κάθε κτίριο, χωριό ή δημόσιος χώρος, που ιδρύονταν στη Βαβυλωνία βασιζόταν στο Μύθο της Δημιουργίας, με την απαγγελία του από όλους τους παριστάμενους. Έτσι, αυτός ο πολιτισμός έφθασε να γίνει μία ισχυρή δύναμη μέσω της σταθερής ανάμνησης εκείνου που συνιστούσε το θείκό και το μεγαλειώδες για την πολιτιστική του ομάδα.

Συνεχίζοντας στην ιστορία, συναντάμε τι έγινε πριν από τέσσερις χιλιάδες χρόνια με την ένωση της άνω και κάτω Αιγύπτου, μία χιλιετία που σηματοδεύτηκε από την πλάκα του Narmer (2.800 π.Χ.). Η χώρα αυτή ισχυροποιήθηκε ως έθνος, ενσωμάτωσε γνώσεις που προέρχονταν από άλλες χώρες όπως η Σουμερία, η Βαβυλωνία και δημιούργησε τη δική της θρησκευτική, πολιτιστική και μυθολογική ταυτότητα. Έτσι, πίστεψε στη δύναμη της τελετουργίας, που κατέληξε να σημαίνει για τη ζωή των Αιγυπτίων, αντρών και γυναικών το μεγάλο ταξίδι, εμπνευσμένο από τη Θεότητα Maat –ή την κοσμική συνείδηση– μαζί με την προσωπική συνείδηση... όλα αυτά με μοναδικό σκοπό να επιτύχει την προετοιμασία του ανθρώπου για το ταξίδι του στον άλλο κόσμο, μετά το θάνατο. Έτσι, λοιπόν, μέσω της διαδικασίας μεταμόρφωσης της ζωής –θανάτου– ζωής, ονομαζόμενης επίσης από τους ίδιους Γέννηση της Ημέρας, γινόταν αντιληπτός ο Kepri, ο γεννηθείς ήλιος. Κάθε μέρα ήταν πιο όμορφη και λαμπερή από την προηγούμενη, καθότι υπερίσχυε του θανάτου.

Ya en la Grecia antigua, aproximadamente tres mil años atrás (antes de la difundida Grecia helénica), Orfeo, el gran maestro, traía desde Egipto la enseñanza de poderosos rituales que dieron profundidad a los antiguos santuarios de Delfos y Eleusis. Lo que enseña

Orfeo en Grecia completa el ritual de Deméter, la antigua diosa que recuerda el ciclo de la Tierra, la Luna y la fertilidad. Con las enseñanzas que trajo Orfeo acerca del nuevo dios Apolo se logra expandir la luz de la conciencia, la claridad que otorga el Sol y el conocimiento integrado a antiguos mitos dedicados a la Luna y sus misterios.

Siguiendo los pasos de Orfeo, Pitágoras también emprendió rumbo a Egipto, donde se inició en los conocimientos ocultos. A su regreso, entregó grandes y sabias enseñanzas al pueblo griego. Desde entonces, tenemos una Grecia “profunda”, la que pudo retener la importancia del mito como inspiración del acontecer divino de todos los días en muchos de sus pueblos. Gracias a grandes portavoces y poetas griegos, como Hesíodo y Homero, entre otros, reconocemos una Grecia mitológica bellamente narrada, difundida y atesorada hasta nuestros días.

Και στην αρχαία Ελλάδα, πριν από 3.000 χρόνια περίπου (πριν από την επεκτάση της ελληνιστικής Ελλάδας), ο Ορφέας, ο μεγάλος διδάσκαλος, μετέφερε από την Αίγυπτο τη διδασκαλία των ισχυρών τελετουργιών, που αποτελέσαν τη βάση των αρχαίων ιερών στους Δελφούς και την Ελευσίνα. Αυτό που δίδασκε ο Ορφέας στην Ελλάδα, συμπλήρωνε την ιεροτελεστία της Δήμητρας, της αρχαίας θεάς της γης, του φεγγαριού και της γονιμότητας. Με τα διδάγματα του Ορφέα, σχετικά με το νέο Θεό Απόλλωνα, κατορθωνόταν η διεύρυνση του φωτός της συνείδησης, της διαφάνειας που προσφέρει ο Ήλιος και της γνώσης, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των αρχαίων μύθων, αφιερωμένων στο φεγγάρι και στα μυστήριά του.

Ακολουθώντας τα βήματα του Ορφέα, ο Πυθαγόρας επίσης επισκέφθηκε την Αίγυπτο, όπου μνήθηκε στις μυστικιστικές γνώσεις. Με την επιστροφή του, παρέδωσε σπουδαία και σοφά διδάγματα στον ελληνικό λαό. Από τότε, έχουμε πια μια Ελλάδα σοφή που μπόρεσε να συγκρατήσει τη σημασία του μύθου ως θεϊκή έμπνευση σε καθημερινή βάση σε πολλές από τις πόλεις της. Χάρη σε μεγάλους ραψωδούς και Έλληνες ποιητές, όπως ο Ησίοδος και ο Όμηρος, μεταξύ άλλων, αναγνωρίζουμε μία μυθολογική Ελλάδα μέσα από πανέμορφες αφηγήσεις, που έχουν διαδοθεί και διατηρηθεί διαδομένες μέχρι τις μέρες μας.

Importancia de nuestra mitología chilena antes de Chile

Si hemos apreciado la importancia de los mitos en el surgimiento de las diversas civilizaciones a través de la Historia universal, es importante también reconocer los mapas mitológicos y simbólicos con los que se guiaron los hombres y mujeres que habitaron las tierras ancestrales de Chile antes de Chile. Si sabemos que desde tiempos y tierras lejanas los mitos han sido poderosas herramientas de conocimiento e identidad, incluso de orgullo para los diversos pueblos, debemos saber reconocer, con mayor razón, los mitos que han marcado la historia y evolución de las civilizaciones en esta parte del planeta.

Aquí en América, como en aquellas lejanas tierras, también se desarrollaron grandes civilizaciones, con toda una propuesta de mitos o narraciones que explicaban el acontecer y transcurrir de los eventos, tanto de la naturaleza como los propiamente humanos, y que es imprescindible conocer.

Muchas son las enseñanzas que podemos aprender si revisamos nuestra rica diversidad mitológica chilena. Sin duda, ésta tiene mucha fuerza y amarre, ya que ha permitido a nuestros pueblos originarios continuar con su visión de mundo, con sus costumbres y credos, pese a grandes intentos de evangelización y adoctrinamiento del mundo europeo y posteriormente criollo.

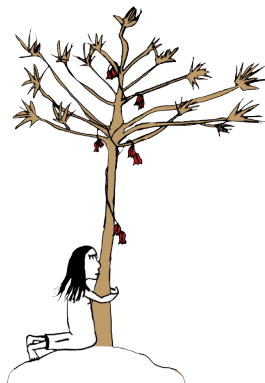
Η σημασία της χιλιανής μας μυθολογίας πριν από τη Χιλή

Εάν έχουμε εκτιμήσει τη σημασία των μύθων στην ανάδυση των διαφορετικών πολιτισμών μέσω της παγκόσμιας ιστορίας, είναι επίσης σημαντικό να αναγνωρίσουμε τους μυθολογικούς και συμβολικούς χάρτες που καθοδήγησαν τους άνδρες και τις γυναίκες που εγκαταστάθηκαν στα αρχαία εδάφη της Χιλής πριν από τη Χιλή. Εάν γνωρίζουμε ότι διαμέσου των καιρών και των μακρινών περιοχών, οι μύθοι αποτέλεσαν ισχυρά εργαλεία γνώσης και ταυτότητας, αλλά και υπερηφάνειας για τους διάφορους λαούς, οφείλουμε να γνωρίζουμε και να αναγνωρίζουμε δικαίως, τους μύθους, που έχουν σημαδέψει την ιστορία και την εξέλιξη των πολιτισμών σε αυτήν τη μεριά του πλανήτη.

Εδώ στην Αμερική, όπως σε κάθε μακρινή γη, αναπτύχθηκαν επίσης σπουδαίοι πολιτισμοί, με σύνολο μύθων και αφηγήσεων που επεξηγούσαν τι συμβαίνει τόσο στις εκδηλώσεις της Φύσης, όσο και στους ίδιους τους ανθρώπους και τι είναι επιτακτική ανάγκη να γνωρίζουμε.

Πολλά είναι τα διδάγματα που μπορούμε να αποκομίσουμε, αν ανατρέξουμε στην πλούσια, χιλιανή, μυθολογική μας διαφορετικότητα. Χωρίς αμφιβολία, έχει μεγάλη δεσμευτική δύναμη, αφού επέτρεψε στους ιθαγενείς λαούς μας να συνεχίσουν την κοσμοθεωρία τους, με τα έθιμα και τα πιστεύω τους, παρά τις μεγάλες προσπάθειες εκχριστιανισμού και εκπολιτισμού τους από τον ευρωπαϊκό κόσμο και έπειτα τον κρεολικό.

En la mitología de Chile hay una clave o constante: la gran reverencia a la tierra. En los pueblos originarios del norte, la tierra es llamada *Pachamama*; en los pueblos del sur, es llamada *Mapu*. La clave de nuestros ancestros ha sido comprender la vida desde el orden que propone la naturaleza, la tierra, el Mapu.

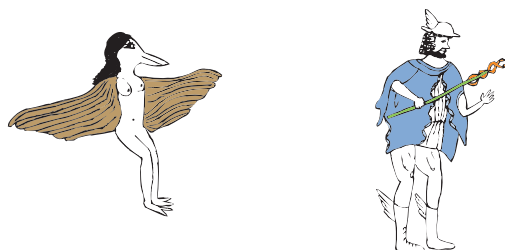

En las narraciones míticas chilenas se atesora la memoria de nuestros ancestros, la memoria de este territorio y, por supuesto, la memoria de la naturaleza. Ésta era, de hecho, también la fuente de sabiduría de los antiguos druidas, quienes, al igual que muchos de nuestros pueblos originarios, se valieron de los espacios naturales sagrados: la tierra, los volcanes, las estrellas, los manantiales, las flores, los colores, los árboles y, desde la fauna, el aprendizaje del espíritu (*nguen*, en mapudungun) de los animales. El ser humano se entiende así como organizador de estas bellezas naturales, creando catedrales inmateriales, intangibles y sagradas. El legado para su pueblo fue la profunda identidad (llamada a veces “*porfía*”, entendiendo por esto la tremenda resistencia de los pueblos originarios a evangelizarse o “criollizarse” del todo, y manteniendo profundos lazos con su identidad ancestral, con sus tradiciones ancestrales y sagradas). Ésta fue la clave que permitió conservar una identidad propia a través de los siglos, a pesar de que el colonizador estuviera allí intentando imponer con fuerza su visión de mundo.

Στη Μυθολογία της Χιλής υπάρχει μία βάση- κλειδί ή σταθερά: ο μεγάλος σεβασμός στη γη. Στους ιθαγενείς λαούς του Βορρά, η γη ονομάζεται *Pachamama*, στους λαούς του Νότου, καλείται *Mapu*. Η βάση των αρχαίων προγόνων μας είναι η κατανόηση της ζωής από την τάξη που προτείνει η Φύση, η Γη, η *Mapu*.

Στις χιλιανές μυθικές αφηγήσεις, φυλάσσεται η ανάμνηση των προγόνων μας, η ανάμνηση αυτής της γης και φυσικά η ανάμνηση της Φύσης. Αυτή ήταν, μάλιστα, η πηγή της σοφίας των αρχαίων μάγων, που ομοίως, όπως πολλοί από τους δικούς μας ιθαγενείς λαούς, απέδωσαν αξία στους φυσικούς ιερούς χώρους: τη γη, τα ηφαίστεια, τα άστρα, τις φυσικές πηγές, τα λουλούδια, τα χρώματα, τα δέντρα, μέχρι και την πανίδα (*nguen*, στα *mapudungun*), για την κατοχή του πνεύματος των ζώων. Ο άνθρωπος έτσι, θεωρείται διοργανωτής αυτών των φυσικών ομορφιών, δημιουργώντας μη υλικούς ναούς, ανέπαφους και ιερούς. Η παρακαταθήκη για το λαό του υπήρξε η απόκτηση ισχυρής ταυτότητας (αποκαλούμενη μερικές φορές “*πείσμα*” κατανοώντας την ως την τεράστια αντίσταση των ιθαγενών λαών για εκχριστιανισμό ή κρεολισμό, διατηρώντας στενούς δεσμούς με την αρχαία ταυτότητά τους, τις αρχαίες και ιερές παραδόσεις τους). Αυτό αποτέλεσε και τη βάση που επέτρεψε να διατηρηθεί μία ξεχωριστή ταυτότητα, διαμέσου των αιώνων, παρά το ότι ο αποικιοκράτης προσπαθούσε να επιβάλλει, με τη βία, τη δική του κοσμοθεωρία.

Los mitos son eternos porque sus motivos humanos o arquetipos son los mismos

Los temas o motivos humanos que dan vida a los mitos son muchos, pero, de alguna forma, han sido siempre los mismos a lo largo de los tiempos, aun cuando las distintas localidades donde se manifiestan se encuentren a gran distancia unas de otras.

Es por esto que los mitos traspasan generaciones e interesan tanto a niños como a adultos. Los mitos tratan, como hemos visto hasta aquí, de la imaginación, de la creación del mundo; narran las aventuras de grandes héroes, abordan las relaciones entre madres e hijos, hablan de grandes amores, de traiciones entre parientes, de entregas desinteresadas al bien común, de sueños y búsquedas de elementos sagrados que traerán la salvación espiritual a un determinado reino o pueblo. Todos estos motivos humanos –hay ciertamente muchos más– tienen el nombre de arquetipos, y se dan en todas las culturas y a través de todos los tiempos.

De esta forma es que podemos elaborar una mitología comparada, que efectivamente compara o equipara estos temas o motivos humanos. Por ejemplo, una evidente y fácil comparación de estos motivos humanos es la relación o contraposición entre la mitología romana y la mitología griega. Sabemos que la diosa del amor y la belleza es Afrodita en

Οι μύθοι είναι αιώνιοι γιατί τα ανθρώπινα μοτίβα ή αρχέτυπα είναι τα ίδια

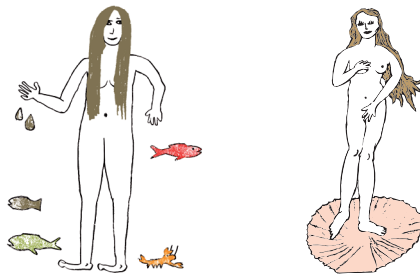
Τα θέματα ή ανθρώπινα μοτίβα που διαμορφώνουν τους μύθους είναι πολλά, αλλά με κάποιο τρόπο έχουν υπάρξει πάντα τα ίδια, κατά τη διάρκεια των καιρών, ακόμα και αν οι διαφορετικές περιοχές, στις οποίες εμφανίζονται, βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση η μία από την άλλη.

Είναι για αυτό το λόγο, που οι μύθοι περνάνε από γενιά σε γενιά και κινούν το ενδιαφέρον μικρών και μεγάλων. Οι μύθοι αφορούν, όπως έχουμε δει μέχρι τώρα, τη φαντασία, τη δημιουργία του κόσμου. Αφηγούνται τις περιπέτειες σπουδαίων ηρώων, μιλάνε για τις σχέσεις μητέρων και παιδιών, για μεγάλους έρωτες, για προδοσίες συγγενών, για ανιδιοτελείς κοινοφελείς προσφορές, για όνειρα και αναζητήσεις ιερών στοιχείων, που υπόσχονται την πνευματική σωτηρία σε ένα καθορισμένο βασίλειο ή λαό. Όλα αυτά τα ανθρώπινα μοτίβα –υπάρχουν σίγουρα πολλά ακόμη– αποκαλούνται αρχέτυπα, υπάρχουν σε όλους τους λαούς και σε όλους τους καιρούς.

Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να συγκρίνουμε μία μυθολογία, που πραγματικά παραλληλίζει ή διαπραγματεύεται αυτά τα θέματα και ανθρώπινα μοτίβα. Για παράδειγμα, μία εμφανής και εύκολη σύγκριση αυτών των ανθρώπινων μοτίβων είναι η σχέση ή η αντίθεση της ρωμαϊκής και ελληνικής μυθολογίας. Γνωρίζουμε ότι η θεά του έρωτα και της ομορφιάς στην Ελλάδα είναι

Grecia y es Venus en Roma, y que las dos son la misma. También sabemos que la diosa de la sabiduría griega Atenea y la romana Minerva son la misma; que la diosa de la fertilidad de los campos griegos Deméter, y Ceres en Roma son la misma; que los dioses del inframundo Hades y Plutón son el mismo; que los dioses del mar Poseidón y Neptuno son el mismo... Y así podríamos comparar a muchos más.

Este mismo ejercicio de búsqueda de relación entre figuras mitológicas lo podemos realizar comparando la mitología griega con nuestra mitología de Chile antes de Chile. El resultado es que también hay mitos parecidos que se relacionan. Pero los chilenos cono-

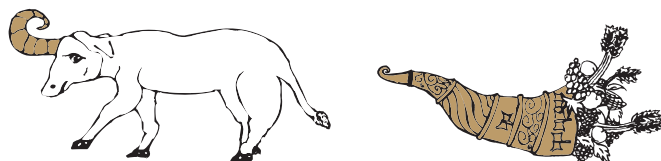

ceamos más sobre la mitología que viene desde afuera, como la griega, que sobre nuestra propia mitología. Esto se explica en parte porque la mitología griega pertenece al mundo occidental y Occidente se rige, querámoslo o no, por antiguos patrones griegos. Los conceptos de la búsqueda del conocimiento, del orden y la estética son apolíneos, es decir, provienen de Apolo; los conceptos de fiesta, y en cierta medida de desorden y celebración, son dionisiacos, provienen de Dionisos; los conceptos de belleza son los que impone Afrodita, y así sucesivamente. Entonces, sin necesidad de haber siquiera leído alguna vez acerca de mitología griega, aprendemos de ella desde que nacemos y, de algún modo, crecemos insertos en ella.

η Αφροδίτη και η Venus στη Ρώμη και ότι και οι δύο αποτελούν την ίδια θεότητα. Επίσης, η θεά της σοφίας στην ελληνική, η Αθηνά και στη ρωμαϊκή, η Minerva, είναι η ίδια. Η θεότητα της γονιμότητας και της καλλιέργειας, η Δήμητρα, είναι η ίδια με τη Ceres στη Ρώμη. Ο θεός του κάτω κόσμου, Άδης, και ο Πλούτωνας, είναι ο ίδιος. Ο θεός της θάλασσας, Ποσειδώνας και ο Νέπτωνας είναι ο ίδιος... και θα μπορούσαμε να συγκρίνουμε πολλούς ακόμα.

Αυτό το ίδιο σχήμα αναζήτησης της συσχέτισης μεταξύ μυθολογικών προσώπων, μπορούμε να ακολουθήσουμε, συγκρίνοντας την ελληνική μυθολογία με τη δική μας τη χιλιανή, πριν από τη Χιλή. Το αποτέλεσμα είναι ότι επίσης υπάρχουν μύθοι που συνδέονται. Όμως, οι Χιλιανοί γνωρίζουμε περισσότερα για τη μυθολογία που μας έρχεται απ' έξω, όπως την ελληνική, παρά για τη δική μας. Αυτό εξηγείται, εν μέρει, γιατί η ελληνική ανήκει στο δυτικό κόσμο, και ο Δυτικός κόσμος, θέλοντας και μη, είναι αυτός που επικρατεί, από τους αρχαίους Έλληνες προπάτορες. Οι έννοιες της ομορφιάς, της τάξης, της αισθητικής είναι απολλώνειες, δηλαδή προέρχονται από τον Απόλλωνα. Οι έννοιες της γιορτής, και μέχρι ενός ορίου της αταξίας και του εορτασμού, είναι διονυσιακές, προέρχονται από το Διόνυσο. Οι έννοιες της ομορφιάς είναι αυτές που επιβάλλει η Αφροδίτη και ούτω καθ' εξής. Έτσι λοιπόν, ακόμα και αν δεν έχουμε διαβάσει για την ελληνική μυθολογία, μαθαίνουμε για αυτήν, από τη γέννησή μας και κατά κάποιο τρόπο μεγαλώνουμε μέσα σε αυτήν.

Relación entre los mitos de Chiloé y Grecia

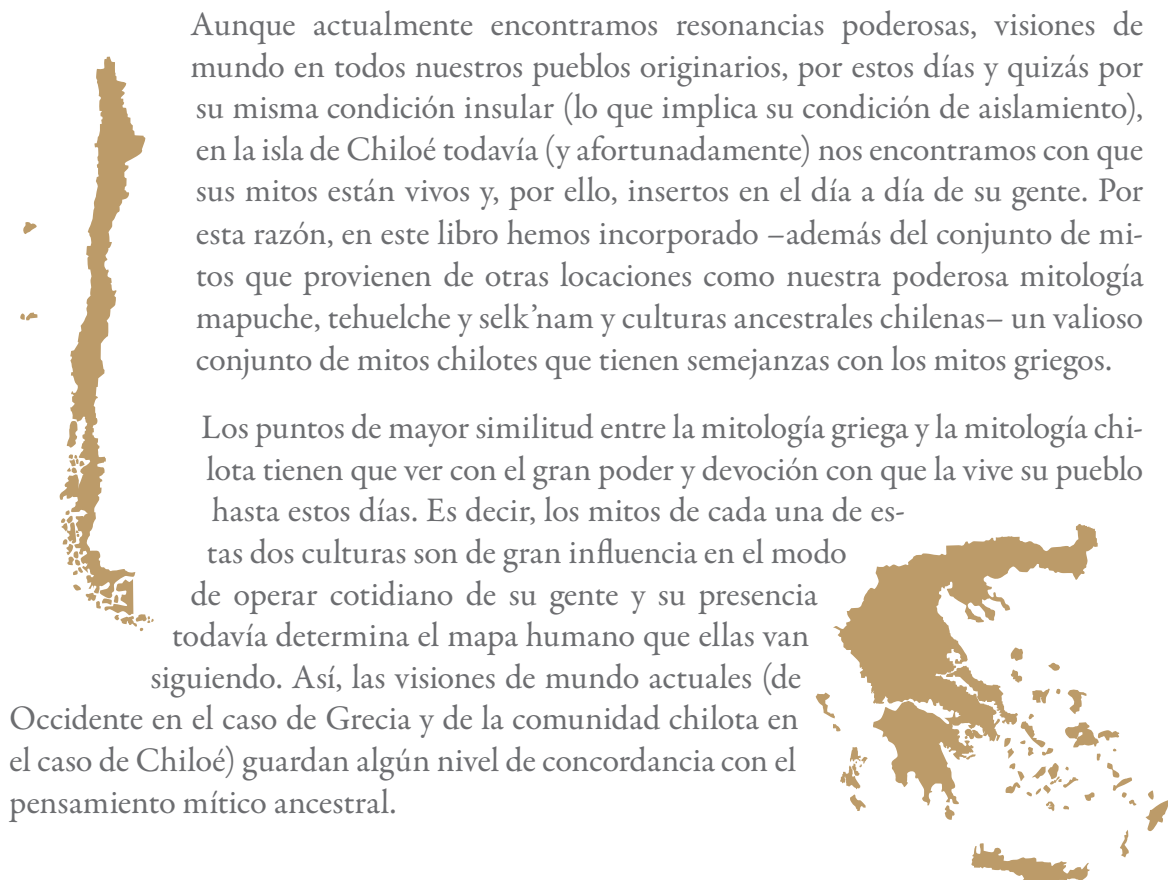

Al comprender que desde el principio de los tiempos el ser humano ha buscado respuestas a sus interrogantes existenciales a través del mito, y comprendiendo asimismo que todas las sociedades a lo largo de la Historia hemos interpretado los sucesos del *kosmos* por medio de grandes configuraciones mitológicas, es importante destacar que, entre ellas, la mitología griega ha sido para Occidente la matriz colectiva fundamental de mitos a conocer y vivenciar. A su vez, a lo largo de Chile encontramos mitos ancestrales entre los pueblos quechua, aymara, diaguita, mapuche, huilliche, aonikenk, kaweskhar y selk'nam, entre otros, lo cual evidencia nuestra enorme riqueza y diversidad narrativa. Por mucho tiempo esta riqueza cultural ha reverberado como oralidad colectiva, influyendo en los hábitos, costumbres y espiritualidad de los pueblos nativos. El conjunto de todo esto es lo que llamamos *patrimonio cultural inmaterial*.

Sin embargo, hasta hace poco tiempo atrás dábamos como país ínfima importancia al trabajo de rescatar y trabajar nuestra identidad. Pese a esto, la fuerza del mito vivo ha sido suficiente para dar sustento y continuidad a este profundo y valioso legado.

Σχέση μεταξύ των μύθων της νήσου Chiloé και της Ελλάδας

Κατανοώντας πια ότι εξ αρχής ο άνθρωπος έχει αναζητήσει απαντήσεις στα υπαρξιακά του ερωτήματα μέσω του μύθου, και διαπιστώνοντας ότι όλες οι κοινωνίες με το πέρασμα των χρόνων έχουν ερμηνεύσει το τι συμβαίνει στον κόσμο μέσω σπουδαίων μυθολογικών μορφών, είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι μεταξύ αυτών η ελληνική μυθολογία είναι για το δυτικό κόσμο η μητέρα – πηγή που γνωρίζουμε και βιώνουμε. Από την άλλη πλευρά, σε όλο το μήκος της Χιλής, συναντάμε αρχαίους μύθους στους λαούς quechua, aymara, diaguita, mapuche, huilliche, aonikenk, kaweskhar και selk'nam, μεταξύ άλλων, το οποίο αποδεικνύει τον τεράστιο πλούτο και την αφηγηματική μας διαφορετικότητα. Για πολύ καιρό, αυτός ο πολιτιστικός πλούτος έχει αντανakλαστεί σαν προφορική συλλογική μορφή, επιδρώντας στις συνήθειες, τα έθιμα και την πνευματικότητα των ιθαγενών λαών. Το σύνολο όλων αυτών είναι αυτό που αποκαλούμε πολιτιστική, μη υλική κληρονομιά. Παρόλα αυτά, πριν από λίγο, αποδώσαμε σημασία στην εργασία για διάσωση και επεξεργασία της ταυτότητας μας. Παρά ταύτα, η δύναμη του ζωντανού μύθου έχει υπάρξει αρκετή για να στηρίξει και να συνεχίσει αυτή τη σοφή και πολύτιμη παρακαταθήκη.

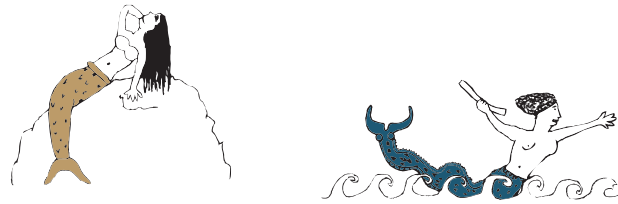

Aunque actualmente encontramos resonancias poderosas, visiones de mundo en todos nuestros pueblos originarios, por estos días y quizás por su misma condición insular (lo que implica su condición de aislamiento), en la isla de Chiloé todavía (y afortunadamente) nos encontramos con que sus mitos están vivos y, por ello, insertos en el día a día de su gente. Por esta razón, en este libro hemos incorporado –además del conjunto de mitos que provienen de otras locaciones como nuestra poderosa mitología mapuche, tehuelche y selk'nam y culturas ancestrales chilenas– un valioso conjunto de mitos chilotes que tienen semejanzas con los mitos griegos.

Los puntos de mayor similitud entre la mitología griega y la mitología chilota tienen que ver con el gran poder y devoción con que la vive su pueblo hasta estos días. Es decir, los mitos de cada una de estas dos culturas son de gran influencia en el modo de operar cotidiano de su gente y su presencia todavía determina el mapa humano que ellas van siguiendo. Así, las visiones de mundo actuales (de Occidente en el caso de Grecia y de la comunidad chilota en el caso de Chiloé) guardan algún nivel de concordancia con el pensamiento mítico ancestral.

Παρόλο που σήμερα συναντάμε ισχυρούς απόηχους, κοσμοθεωρίες σε όλους τους ιθαγενείς λαούς μας, τις μέρες αυτές και ίσως λόγω της νησιώτικης κατάστασής της (που συνεπάγεται τη συνθήκη απομόνωσης) στη νήσο του Chiloé ακόμα (ευτυχώς) συναντάμε μύθους ζωντανούς, μέρος της καθημερινής ζωής των ανθρώπων. Για αυτό το λόγο, σε αυτό το βιβλίο έχουμε ενσωματώσει –εκτός από το σύνολο των μύθων που προέρχονται από άλλες περιοχές, όπως η σπουδαία μας μυθολογία mapuche, tehuelche και selk'nam, ιθαγενείς χιλιανοί πολιτισμοί – ένα πολύτιμο σύνολο μύθων της Νήσου Chiloe που παρουσιάζουν ομοιότητες με τους ελληνικούς μύθους.

Η μεγαλύτερη ομοιότητα της ελληνικής μυθολογίας με τη μυθολογία του Chiloe έχει να κάνει με τη θέληση και αφοσίωση με την οποία ζει μέχρι σήμερα ο λαός του. Δηλαδή, οι μύθοι των δύο αυτών πολιτισμών παίζουν σημαντικό ρόλο στον τρόπο καθημερινής δράσης των ανθρώπων τους και η παρουσία τους ακόμα καθορίζει τον ανθρώπινο χάρτη που ακολουθούν. Έτσι, οι ισχύουσες κοσμοθεωρίες (του δυτικού κόσμου στην περίπτωση της Ελλάδας και της κοινωνίας του Chiloé στην περίπτωση της Χιλής) διαφυλλάσουν κάποιο επίπεδο αρμονίας με τη μυθική αρχαία σκέψη.

La otra gran similitud es que son mitologías antropogénicas. Esto significa que todos los dioses para los griegos y los seres míticos y brujos para la mitología chilota representan causas muy humanas: amor, desamor, pasión, alegría, traición, celos, posesión, venganza, sobrevivencia, abundancia o escasez, entre muchas otras.

La mitología griega está dada en un Olimpo cargado de dioses que se las arreglan para vivir una vida en correspondencia con su arquetipo. Los dioses les dan a los hombres el ejemplo y, en cierta medida, la oportunidad de ser superados en sus arrebatos de poder, como lo hace Prometeo, el héroe que roba el fuego a los dioses para llevárselo a los hombres.

En la mitología chilota no aparecen dioses, sino seres mitológicos dotados de divinidad que brindan a los humanos las bondades y miedos propios de la raza humana. Se puede decir, a su vez, que los brujos son quienes regulan el canal de contacto con el mundo del misterio y con aquellos hechos que traspasan los poderes “estables” de lo humano.

Η άλλη μεγάλη ομοιότητα είναι ότι οι μυθολογίες τους είναι ανθρωποκεντρικές. Αυτό σημαίνει ότι όλοι οι θεοί για τους Έλληνες, τα μυθικά όντα και οι μάγοι για τη μυθολογία του Chiloé αντιπροσωπεύουν κατεξοχήν ανθρώπινους λόγους: έρωτα, μίσος, πάθος, χαρά, προδοσία, φθόνο, κατοχή, εκδίκηση, επιβίωση, πλούτο ή φτώχεια, μεταξύ πολλών άλλων.

Η ελληνική μυθολογία λαμβάνει χώρα στον Όλυμπο, γεμάτο από θεούς, που ζουν με βάση ένα αρχέτυπο. Οι θεοί δίνουν στους ανθρώπους το παράδειγμα, και κατά κάποιο τρόπο, την ευκαιρία, να αφεθούν στα προστάγματα της εξουσίας που κατέχουν, όπως ο Προμηθέας, ο ήρωας που κλέβει τη φωτιά από τους θεούς για να τη δώσει στους ανθρώπους.

Στη μυθολογία του Chiloé δεν εμφανίζονται θεοί, παρα μόνο μυθολογικά, προικισμένα θεοποιημένα όντα, που προσφέρουν στους ανθρώπους την ευγένεια και τους φόβους της ανθρώπινης φυλής. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι μάγοι είναι αυτοί που ρυθμίζουν το κανάλι επικοινωνίας με τον κόσμο του μυστηρίου και με τις πράξεις εκείνες που ξεπερνούν τις “σταθερές” δυνάμεις του ανθρώπινου.

El mito y la realidad multicultural

El mito es ese espacio común donde se trenzan interpretaciones y visualizaciones de unos con otros, conformando una unidad cultural, un mapa, una representación gráfica de lo que es esta realidad existencial, de cómo se identifican los habitantes con el territorio, de lo que hoy día es un país en particular, y cómo percibo yo la ciudad o pueblo en el que habito, mi comunidad, mi familia y, en especial, quién soy yo dentro de este mapa mítico, que viene a ser una indicación inconsciente, una guía, un legado que conlleva una visión de mundo de mi grupo cultural.

Tanto en los mitos de ayer como en los de hoy se conjuga la sabiduría de todos los tiempos, que nos permite acercarnos al paradigma de la profundidad interior y trascendencia.

Los mitos de distintas civilizaciones y épocas se representan por medio de elementos propios de su cultura, circunscrita en un tiempo y espacio determinados. En la medida en que estos elementos cambian, se pueden establecer diferencias gruesas entre la mitología oriental y occidental, y entre la mitología occidental y la de nuestros pueblos originarios. Sin embargo, en su esencia o arquetipo, los mitos todos han gravitado alrededor de idénticos motivos humanos a través de todos los tiempos.

Ο μύθος και η διαπολιτισμική πραγματικότητα

Ο μύθος είναι ο κοινός χώρος, όπου πλέκονται οι ερμηνείες και οι απεικονίσεις κάποιων με αυτές των άλλων και που στο σύνολό τους σχηματίζουν την αντίστοιχη πολιτισμική ενότητα, ένα χάρτη, μία γραφική απεικόνιση του πώς είναι αυτή η υπαρκτική πραγματικότητα, του πώς ταυτίζονται οι κάτοικοι με τον τόπο τους, του τι αποτελεί σήμερα ένα ξεχωριστό έθνος, το πώς αντιλαμβάνομαι εγώ την πόλη ή το χωριό όπου μένω, την κοινωνία, την οικογένειά μου, ειδικότερα, ποιος είμαι εγώ μέσα σε αυτόν τον μυθικό χάρτη, που γίνεται μία μη συνειδητή ένδειξη, ένας οδηγός, μία παρακαταθήκη, που εμπεριέχει την κοσμοθεωρία της πολιτιστικής μου ομάδας.

Τόσο στους μύθους του χθες, όσο και του σήμερα συνδυάζεται η σοφία όλων των καιρών, που μας επιτρέπει να πλησιάσουμε το παράδειγμα του εσωτερικού βάθους και της σπουδαιότητάς του. Οι μύθοι διαφορετικών πολιτισμών και εποχών εκπροσωπούνται από τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία σε καθορισμένο χωροχρόνο. Στο βαθμό που αυτά τα στοιχεία αλλάζουν, μπορούν να γίνουν αντιληπτές αισθητές διαφορές μεταξύ της ανατολίτικης και δυτικής μυθολογίας, όπως και της μυθολογίας του δυτικού κόσμου και των δικών μας ιθαγενών λαών.

Παρόλα αυτά, στην ουσία ή στο αρχέτυπό τους, όλοι οι μύθοι έχουν υπάρξει οι ίδιοι, για να μην πούμε ότι αποτελούν ταυτόσημα, ανθρώπινα μοτίβα κατά το πέρασμα των καιρών.